

Latvijas Republikas tiesībsargs

Baznīcas iela 25, Rīga, LV-1010, tālr.: 67686768, e-pasts: tiesibsargs@tiesibsargs.lv, www.tiesibsargs.lv

Rīgā

2020.gada 13.jūnijā Nr. 6-1/354

**Latvijas Republikas
Labklājības ministrija**
lm@lm.gov.lv

Par bezdarbnieka statusa piešķiršanu asistentam

Tiesībsarga birojā ir saņemts privātpersonas iesniegums, kurā aktualizēta šāda problēmsituācija. Persona ir savas mātes (personas ar invaliditāti) asistents. Paralēli tam persona strādāja privātuzņēmumā kā darba ņēmējs. Sākoties Covid - 19 krīzei, šī gada martā un aprīlī persona atradās dīkstāvē. Sākotnēji personai dīkstāves pabalstu nepiešķīra, jo tai bija uzņēmuma līgums ar Rīgas pašvaldību par asistenta pakalpojumu sniegšanu. Vēlāk dīkstāves pabalsts tika izmaksāts. Ar šī gada jūniju personai tika izbeigtas darba tiesiskās attiecības privātuzņēmumā. Personā nekavējoties pieteicās bezdarbnieka statusa saņemšanai. Tomēr Nodarbinātības valsts aģentūra bezdarbnieka statusa piešķiršanu atteica, pamatojoties uz Bezdarbnieku un darba meklētāju atbalsta likuma 10.panta pirmās daļas 2.punktu, tā kā persona atzīstama par strādājošu, pamatojoties uz minēto uzņēmuma līgumu.

Konkrētajā gadījumā Nodarbinātības valsts aģentūra lēmums par atteikumu piešķirt bezdarbnieka pabalstu no formālā viedokļa šķiet pamatots, jo atbilst likuma "burtam". Proti, atbilstoši likuma "Par valsts sociālo apdrošināšanu" 1. panta 2.punkta "d" apakšpunktam par darba ņēmēju ir uzskatāmā arī persona, kas veic darbu uz uzņēmuma līguma pamata. Savukārt saskaņā ar Bezdarbnieku un darba meklētāju atbalsta likuma 10.panta pirmās daļas 2.punktu bezdarbnieka statuss netiek piešķirts, ja persona ir darba ņēmējs. Tomēr konkrētajā gadījumā, tiesībsarga skatījumā, Bezdarbnieku un darba meklētāju atbalsta likuma 10.panta pirmās daļas 2.punkts nav piemērojams tikai gramatiski. Ir izmantojama sistēmiskā un teleoloģiskā tiesību normu interpretācija. Vispirms ir jāņem vērā, ka Bezdarbnieku un darba meklētāju atbalsta likuma 10.panta pirmās daļas 2.punkta jēga ir novērst gadījumus, ka personai tiek piešķirts bezdarbnieka statuss, ja tā strādā citā darba vietā ar mērķi gūt ienākumus, lai varētu nodrošināt sevi (savu ģimeni) ar iztikas līdzekļiem. Asistenta pakalpojumu sniegšanas mērķis pēc būtības un vēl jo vairāk gadījumos, kad asistenta pakalpojumus sniedz tuvam radniekam (sistēma to pieļauj), nav peļņas gūšana ar mērķi gūt ienākumus, lai varētu nodrošināt sevi (savu ģimeni) ar iztikas līdzekļiem, bet gan objektīva nepieciešamība, lai sniegtu atbalsta personai ar ļoti smagas vai smagas pakāpes funkcionēšanas ierobežojumu¹, par ko valsts (pašvaldība) sniedz simbolisku atlīdzību, cita starpā tādēļ, ka profesionālu asistenta pakalpojumu pieejamība ir ļoti ierobežota. Līdz ar to, lai arī asistents līgumiskajās attiecībās ar pašvaldību formāli atbilst darba ņēmēja statusam, tomēr tās nebūtu uzskatāmas par klasiskām nodarbinātības attiecībām Bezdarbnieku un

¹ Sk. Invaliditātes likuma 1. panta 1.punktu <https://likumi.lv/ta/id/211494#p1>

darba meklētāju atbalsta likuma 10.panta pirmās daļas 2.punkta izpratnē. Interpretējot minētās tiesību normas kopsakarā un pēc to mērķa, aprakstītais gadījums būtu uzskatāms par izņēmumu no Bezdarbnieku un darba meklētāju atbalsta likuma 10.panta pirmās daļas 2.punkta tvēruma. Šāda minētās tiesību normas interpretācija ir vērsta ne tikai, lai veicinātu asistenta, bet arī pakalpojuma saņēmēja – personas ar invaliditāti, intereses. Konkrētajā gadījumā – asistentam, izšķiroties par labu bezdarbnieka statusa saņemšanai, ir jāatsakās no asistenta statusa, kas personai ar invaliditāti nozīmē palikt bez asistenta pakalpojumiem, lai arī, iespējams, terminēti, tomēr bez pakalpojuma. Šajā sakarā nav mazsvarīgi uzsvērt, ka personai ar invaliditāti arī konkrēta asistenta pakalpojumi bieži vien ir emocionāli nozīmīgi. Piemēram, konkrētajā gadījumā asistenta pakalpojuma saņēmēja citstarp tiesībsargam pauda nostāju, ka vēlas tieši savu meitu kā asistentu, nevis citu cilvēku delikātu apsvērumu dēļ.

Labs piemērs, ka līdzīga interpretācija ir pieļaujama un īstenojama, ir dīkstāves pabalsta piešķiršana asistentiem. Konstatējams, ka normatīvie akti par dīkstāves pabalsta piešķiršanu šādu normu neparedz, tā ir kompetento iestāžu interpretācija, ievērojot asistenta darba mērķi un būtību. Publiski ir rodams tikai Labklājības ministrijas skaidrojums par to².

Nemot vērā minēto, lūdzam Labklājības ministriju sniegt viedokli par Bezdarbnieku un darba meklētāju atbalsta likuma 10.panta pirmās daļas 2.punkta piemērošanu attiecībā uz personu, kas lūdz bezdarbnieka statusa piešķiršanu personai, kas vienlaicīgi ir asistents savai mātei.

Ja interpretācijas ceļā nav iespējams lemt par bezdarbnieka statusa piešķiršanu personai, kura vienlaikus ir asistents personai ar invaliditāti, aicinām apsvērt iespējamību normatīvajos aktos noteikt attiecīgu izņēmumu.

Ar cieņu

tiesībsarga pilnvarojumā
Sociālo, ekonomisko un kultūras tiesību
nodaļas vadītāja

Ineta Rezevska

Šis dokuments ir parakstīts ar drošu elektronisko parakstu un satur laika zīmogu

² <http://www.lm.gov.lv/lv/aktuali/presei/91798-darba-nemeji-un-pasnodarbinatas-personas-kuras-vienlaikus-ir-asistenta-pakalpojuma-sniedzaji-var-pretendet-uz-dikstaves-pabalstu>